

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Panalungtikan

Carita tina kajadian-kajadian anu geus kaliwat ku hiji manusa disebutna pangalaman. Ku cara neuleuman runtulan unggal kajadian tina pangalaman, urang bisa nyokot mangpaat pikeun kahirupan kiwari jeung ka hareupna. Sangkan bisa diteuleuman ku masarakat kiwari, carita anu ukur ditepikeun sacara lisan kudu didokumentasikeun kana karya tulis atawa buku.

Sababaraha carita pangalaman nu karandapan ku pangarang di Tatar Sunda réa anu digambarkeun dina karya sastra wangun carpon, salah sahijina dina kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* karya H.D Bastaman. *Nganjang ka Pagéto* téh carpon nu nyaritakeun kajadian ahéng nu hésé dipikaharti ku akal. Iwal ti éta, nu dipidangkeun dina éta buku téh aya genep carpon. Carita mimiti kajadian dina hirup kumbuh sapopoé, dituluykeun kana carita nu matak muringkak, jeung dipungkas ku hiji guguyon, sigana itung-itung mépés kukurayeun tina carita saméméhna.

H.D Bastaman lahir di Padahérang (Kabupatén Pangandaran kiwari). Ti bubudak resep lalajo wayang, nepi ka kungsi boga cita-cita jadi dalang. Salian ti éta, karesepna kana ngahariring jeung tulas-tulis. Ti leutik cita-citana jadi pangarang, kelas opat SR karangan munggaranna dimuat dina *Sipatahunan*, koran Sunda nu harita kalebet hiji-hijina. Nincak kelas genep, karanganana nu dimuat dina majalah budak dipaké pikeun bahan ujian di SR taun éta, di kelas tujuh jeung dalapan nyangking juara tilu saémbara ngarang dina basa Sunda perkara leuweung. Cita-cita jadi pangarang téh pareum lantaran kurang disatujuan, malah sasatna dicaram ku lanceukna nu ngurus nepi ka Bastaman jadi dosen di Universitas Indonesia. Sabada pangsiun, kahudang deui kana ngarangna téh, malah ngalalanyah nulis dina basa Sunda, meureun itung-itung ‘mayar hutang’ yén salila ieu basa Sunda kaluli-luli. Hasilna, karya Bastaman nu medal dina basa Sunda diantarana nyaéta *Sura Seuri Sunda* (2004), *Béntang Tembang* (2011), *Kabungbulengan* (2013), *Ceu Nonoy Putra Ua Bunagara* (2016), jeung *Absur* (2018). Dina taun

2019, jagat sastra Sunda dieuyeuban ku medalna buku kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto*. Buku nu kawilang unik, lantaran diwangun ku kekecapan, gaya basa, dixi nu pinuh ku harti jeung éstétika, ogé kaahéngan jero caritana. Di taun 2020 éta buku dilélé ‘Hadiyah Sastra Rancagé’.

Gumelarna karya sastra dina wangun puisi, prosa, atawa drama lantaran aya nu nyiptakeunnana, nya éta pangarang. Pangarang salaku mahluk sosial moal leupas tina kaayaan sosial anu disanghareupan. Karya sastra disebut-sebut minangka gambaran tina hiji kaayaan sosial, lantaran karya sastra mangrupa karya cipta anu ngaéksprélikeun rarasaan, jeung ngébréhkeun deui panitén, gagasan, sarta pangalaman pangarang dina nyurahan masalah sosial nu disanghareupanna. Jadi, saupama ditalaah leuwih jero, dina karya sastra bakal katitén éksprési, rarasaan jeung sawangan pangarang kana hiji kaayaan.

Dumasar kana wangunna, karya sastra dibagi jadi tilu wangun nya éta puisi, prosa, jeung carita drama. Prosa nyaéta wanda basa karangan anu rakitanana maké basa sapopoé atawa lancaran, anapon dumasar kana waktu gelarna, karya sastra dibagi jadi dua rupa, nya éta sastra heubeul jeung sastra anyar. Karya sastra anu kagolong kana sastra anyar diantarana sajak, carita pondok, novel, jeung roman. Carpon, salah sahiji wangun karya sastra anu jadi pilihan pangarang dina nepikeun gagasan sacara singget jeung padet. Ieu hal luyu jeung pamadegan Isnéndés (2010, kc. 29), anu nétélakeun yén carita pondok téh karangan tinulis fiksi atawa rékaan nu galur caritana relatif basajan, éta hal lantaran jumlah kajadian caritana henteu réa; museur kana hiji kajadian, tur palakuna ukur dua atawa tilu urang. Sanajan kitu, para tokoh ngabogaan karakter nu patali jeung aspék-aspék nu diéksprélikeun ku pangarangna.

Sacara jujur pangarang ngébréhkeun sakabéh rasa anu disamunikeun dina karya sastrana. Dina karya sastra pangarang salaku nu nyiptakeun karya tangtu ngalaman prosés kréatif. Prosés kréatif téh mangrupa *aktualisasi diri*, lantaran prosés kréatif hiji pangarang bédha jeung pangarang séjénna. Ku cara nganalisis eusi karya sastra sarta wawancara jeung pangarang, sakabéh éksprési jeung prosés kréatif pangarang bisa kapanggih.

Kecap sastra asalna tina basa Sangsakerta nyaéta *sas* jeung *tra*. *Sas* hartina: ngarahkeun; ngajarkeun; ngawulangkeun; méré pituduh atawa paréntah. *Tra* téh

nyaéta kecap ahiran anu biasana nuduhkeun alat; pakakas; sarana (*device*). Jadi upama dihijkeun jadi ‘sastra’ hartina téh pakakas pikeun miwulang; buku pituduh atawa buku pangajaran, éta hal luyu jeung Isnédés (2010, kc. 1). Katompérnakeun istilah sastra téh minangka karya seni anu digelarkeunna ngagunakeun basa pikeun ngébréhkeun pangalaman sarta bituna rasa nu diolah ku cara istiméwa jadi wangu basa nu éndah.

Basa salaku alat dina nyiptakeun karya sastra mangrupa pakakas sosial pikeun komunikasi sarta ngébréhkeun gambaran kahirupan. Sakabéh faktor nu dialaman dina prosés kréatif di komunikasikeun sarta di ébréhkeun ngaliwatan media basa. Prosés kréatif pangarang bisa ditalaah ngaaliwatan pamarekan éksprésif meunang Abrams. Dina pamarekan éksprésif dipedar hal-hal ngeunaan diri pangarang anu patali jeung karya.

Pamarekan ékspresif Abrams neueulkeun kana prosés ti saacan karya sastra éta gumelar nepi ka prosés gumelarna karya. Dina pungsi jeung kalungguhanana pamarekan éksprésif rék jiga jeung pamarekan *biografi*s, nyaéta karya sastra nu *manifestasi subjek kreator*. Nurutkeun Ratna (2015, kc. 68) pamarekan éksprésif teu ngan ukur méré perhatian kana kasang tukang karya sastra éta gumelar tapi ogé merhatikeun wangun-wangun nu aya di jero karya sastra nu di hasilkeun ku pangarang.

Jadi pamarekan éksprésif mah maluruh eusi karya ku cara merhatikeun hal-hal dina pangarang. Misalna kasang tukang sosial, kasang tukang atikan, kagiatan, pakasaban, agamana, sawanganna, visi jeung misi hirupna, jsb. Pokona sagala hal ngeunaan diri pangarang dipatalikeun jeung karyana. Tapi dina pamarekan ieu nu leuwih utamana nyaéta karyana. Hal-hal ngeunaan pangarang ukur dijadikeun téks anu ngadukung pikeun nganalisis.

Panalungtikan nu matalikeun pangarang jeung karyana geus kungsi aya saacanna, diantarana: ‘Perspektif Biografis dina *Novél Kolébat Kuwung-kuwungan, Kinasih Katumbirian*, jeung *Galuring Gending* Karya Tatang Sumarsono: Analisis Sosiologi Sastra” (Sutisna, 2011), “Unsur Objektif jeung Éksprésif *Novél Béntang Pasantré*n Karya Usep Romli H.M. Pikeun Bahan Maca Pedaran Sastra Siswa di SMA Kelas IX” (Ningrum Cahmawati, 2013), jeung “Prosés Kréatif Abdullah Mustappa dina *Novél Lembur Singkur*: Kajian Éksprésif Karya” (Liana Cantika,

2017). Tapi panalungtikan kana kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* mah can kungsi aya. Dina ieu panalungtikan anu dipaluruh téh perkara téknik prosés kréatif sarta psikologi pangarang ngaliwatang pamarekan éksprésif. Lantaran ieu panalungtikan anu judulna “Kajian Éksprésif kana Kapangarangan H.D Bastaman dina Kumpulan Carponna *Nganjang ka Pagéto*” can aya nu kungsing ngalaksanakeun, ku kituna perlu dilaksanakeun sangkan méré sawangan ka nu séjén dina nalungtik karya sastra.

1.2 Rumusan Masalah

Pangarang salaku jalma nu miboga pangaruh gedé kana karya sastra nu diciptakeunna. Pangarang ogé mampu nangtukeun jalan carita jeung nasib tokoh-tokoh dina karya sastra. Pangarang bisa ngébréhkeun gagasan tina pangalaman kahirupanna atawa sosial disabudeureunna. Éta gagasan téh geus tangtu gumulung dina bakal karya sastra nu satulunya dijadikeun hiji karya sastra.

Dumasar kana rumusan masalah, nu jadi masalah dina ieu panalungtikan dirumuskeun dina kalimah pananya ieu di handap.

- 1) Kumaha unsur-unsur éksprésif anu dialaman ku H.D Bastaman anu patali jeung gumelarna kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto*?
- 2) Kumaha téknik prosés kréatif H.D Bastaman waktu ngarang kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* ?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Luyu jeung kasang tukang sarta rumusan masalah nu geus didadarkeun, ieu panalungtikan miboga tujuan husus sarta tujuan umum.

1.3.1 Tujuan Umum

Sacara umum ieu panalungtikan rék ngaguar kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto* karya H.D Bastaman anu di jerona loba aspék-aspék tinangtu hasil éksprési pangarang.

1.3.2 Tujuan Husus

Sacara husus tujuan dilaksanakeunna ieu panalungtikan nyaéta pikeun ngadéskripsiikeun:

- 1) unsur-unsur eksprésif nu dialaman ku H.D Bastaman nu patali jeung gumelarna kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto*;
- 2) téknik prosés kréatif H.D Bastaman waktu keur ngarang kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto*.

1.4 Mangpaat Panalungtikan

Dilaksanakeunna ieu panalungtikan dipiharep bisa méré mangpaat sacara tioritis jeung praktis, saperti ieu di handap.

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Mangpaat sacara tioritis ieu panalungtikan dipiharep bisa dipaké ngalengkepan jeung ngabeungharan élmu pangaweruh ngeunaan studi karya sastra Sunda hususna carpon, nu ngagunakeun pamarekan eksprésif. Salian ti éta, bisa méré sawangan kana kumaha ngalarapkeun pamarekan eksprésif jeung téknik prosés kréatif, dina maluruh prosés kréatif H.D Bastaman waktu manéhna ngarang kumpulan carpon *Nganjang ka Pagéto*.

1.4.2 Mangpaat Praktis

Sacara praktis ieu panalungtikan miboga mangpaat pikeun sababaraha pihak, nya éta:

- 1) pikeun pangarang, ieu panalungtikan baris meunangkeun gambaran ngeunaan cara ngaéksprésikeun sarta prosés kréatif dina ngarang;
- 2) pikeun kritikus, ngaliwatan pamarekan eksprésif bisa ngungkabkeun unsur-unsur eksprésif pangarang, prosés kréatif jeung kasang tukang hiji karya;
- 3) pikeun para mahasiswa sastra Sunda, ieu panalungtikan dipiharep bisa jadi sumber informasi jeung jadi pangdeudeul dina studi literatur pikeun nambahana pangaweruh téori jeung kritik sastra;
- 4) pikeun masarakat umum, bisa nambahana pangaweruh yén karya sastra teu ngan ukur méré hiburan tapi ogé méré pangaweruh ngeunaan kahirupan sosial.

1.5 Raraga Tulisan

Raraga nulis dina ieu panalungtikan ngawengku lima bab, sakumaha anu diébréhkeun ieu.

Bab I Bubuka, eusina medar kasang tukang, rumusan masalah, tujuan panalungtikan, jeung raraga tulisan.

Bab II Ulikan Tiori. Eusina medar ngeunaan tiori sastra, drama, struktural, babandingan karya sastra, panalungtikan saméméhna, jeung raraga mikir.

Bab III Métode Panalungtikan. Ngaguar ngeunaan désain panalungtikan, sumber data panalungtikan, instrumén panalungtikan, téhnik ngumpulkeun data, jeung téhnik analisis data.

Bab IV Hasil Panalungtikan jeung Pedaran. Dina ieu bab dijéntrékeun ngeunaan kajian éksprésif H.D Bastaman kana kumpulan carponna “Nganjang ka Pagéto”.

Bab V Kacindekan, Impliasi jeung Saran nu eusina mangrupa kacindekan hasil panalungtikan, implikasi jeung saran ti panyusun.